

בס"ד. שיחת וא"ו תשרי, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

א. כרגיל במסיבה כזו, כשמתקיימת בימות החול — מתחילים עם סיום על מסכתא.

וכיון שיש ששים מסכתות, כדאיתא במדרש¹ בפירוש מ"ש² "ששים המה מלכות" — צריך לכאורה לחפש איזה ענין ונקודה במסיבה זו ולבחור מסכתא שמתאימה לזה.

וכיון שמצינו בנוגע לדברי תורה שצ"ל "כחדשים", "שלא יהיו בעיניך כדיוטגמא³ ישנה"⁴, מצד העריכות היתירה ("געשמאקער") שבשמיעת ענין חדש, שלכן יש צורך להבהיר שאפילו כשחוזרים דבר שלמדו כבר, הרי זה צ"ל "כחדשים" — הנה כדי שלא יצטרכו הבהרה זו, יש יותר מקום לבחור מסכתא שעדיין לא דובר אודות סיומה.

ובין המסכתות שעדיין לא דובר בהתוועדויות אודות סיומם (שישנם כו"כ מסכתות כאלו) — הנה:

כיון שמדובר אודות ענין שקשור עם נשי ישראל⁵,

והזמן הוא בסמיכות לר"ה — בימים שבין ר"ה ליוהכ"פ ש"נקרא ג"כ ר"ה בכתוב" (ביחזקאל⁶),

— כפי שמביא רבינו הזקן בלקו"ת⁷ עם הביאור בזה ע"פ חסידות וע"פ קבלה. וכמדובר כמ"פ⁸ שכל ענין משתקף גם בנגלה דתורה, ובנוד"ד⁹, מצינו בנוגע ליובל (לאחרי שבע שמיטות) שבו יוצאים עבדים לחירות, שענין זה מתחיל מר"ה ונשלם ביוהכ"פ: "מר"ה עד יום הכפורים לא היו עבדים נפטרים לבתיהן ולא משתעבדין לאדוניהן .. אלא אוכלין ושותים ושמחים ועטרותיהם בראשיהם, כיון שהגיע יום הכפורים .. נפטרו עבדים לבתיהן"¹⁰ —

1) שהש"ר עה"פ (פ"ו, ט (ב)).	6) מ, א. וראה תוד"ה ואת — נדרים כג,
2) שה"ש ו, ח.	ב. רא"ש סוף יומא.
3) בטור ושוע"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב:	7) דרושי ר"ה נח, א. סד, א.
"כפרוטגמא".	8) ראה גם לעיל ע' 20. וש"נ.
4) ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ו.	9) ראה גם תו"מ חכ"ו ס"ע 293 ואילך.
5) "יאָרצייט" של הרבנית הצדקנית מרת וש"נ.	10) רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י הי"ד
חנה ע"ה (המור"ל).	— מר"ה ח, ב.

שנקבע דוקא ביום ברוא אדה"ר (יום ששי של מעשה בראשית, ולא ביום ראשון), כדי להדגיש את גודל מעלתו של אדה"ר שהוא העיקר והתכלית של כל הבריאה, ועד (כדברי המהרש"א¹¹) ש"כאילו לא נברא שום דבר קודם בריאת אדם", ולכן "הוא זכרון ליום ראשון¹², שיהי' יום זה ראשון של השנה",

ומזה מובן שבכל הימים שבין ר"ה ויוהכ"פ מודגשת חשיבותו של יהודי — בדוגמת החשיבות של אדה"ר, ועד כדי כך, שהסיבה לכך ש"נברא אדם יחידי" היא בגלל בני"י שיבואו לאח"ז במשך הדורות, שידעו שכל אחד מהם הוא "עולם מלא"¹³,

הרי מצד כל טעמים אלו מתאים לערוך סיום על מסכתא חלה — כי: אדה"ר (שנברא בר"ה) הי' "חלתו של עולם"¹⁴, ו"חלה" היא מצוה שניתנה לנשי ישראל,

ועד שמכל ג' המצוות שניתנו להן, שהר"ת שלהם "חנה" או "החן" (כדאיתא בספרים¹⁵) יש עילוי במצות חלה לגבי שתי מצוות האחרות: כי, הדלקת הנר היא מצוה שמדברי סופרים¹⁶, ולא מן התורה; מצות נדה — הרי לעתיד לבוא, כשיקויים היעוד¹⁷ "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", יתבטל דם נדה, כמפורש במדרש¹⁸ שלעתיד לבוא יהי' רק דם טהור; ואילו מצות חלה קשורה עם ענין טוב בלבד, והיא מצוה מן התורה, בזמן שביהמ"ק הי' קיים, ובזמן הגלות¹⁹, ולעתיד לבוא (כמובן מנבואת יחזקאל²⁰).

ולכן, הנה גם במשך החיים יש מעלה במצות חלה — שכיון שקשורה עם לחם, ש"לכב אנוש יסעד"²¹, הרי זה ענין שזקוקים אליו הן בימות החול והן בימות השבת, הן אצל קטנים והן אצל גדולים; משא"כ שתי מצוות האחרות — מצוה אחת קשורה עם שבת, והמצוה השני' קשורה עם זמן קבוע שבו נעשה גוף האשה במעמד ומצב מסויים (כמבואר במשנה במסכת נדה²² אימתי מתחיל הזמן לזה). וכיון שבמצות

11) ר"ה כז, א.	זרעים (בסופן)).
12) נוסח תפלת מוסף דר"ה — מר"ה	16) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסרס"ג. וש"נ.
13) סנהדרין לז, סע"א (במשנה).	17) זכרי' יג, ב.
14) ירושלמי שבת פ"ב סה"ו. ב"ר רפי"ד.	18) ראה מדרש תהלים (קמו [ד]).
ספ"ז. יל"ש בראשית רמז לב. וראה גם תו"מ	19) ראה אנציק' תלמודית (כרך טו) ערך
חע"ב ע' 347 ואילך. וש"נ.	חלה ס"ג (ע' ריב ואילך). וש"נ.
15) מג"ע עה"ת פ' שלח (ד"ה ג' מצוות	20) מד, ל ובמצו"ד.
(ז, ד)) — בשם הגהות מיימוניות (בסו"ס	21) תהלים קד, טו.
	22) רפ"י.

חלה רואים בגלוי ענין התמידיות שבזה — הרי זה בדוגמת הענין ד"תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם" (כדברי הגמרא במסכת זבחים²³).

ב. סיום המסכתא במשנה²⁴ מתחיל בענין של חלה, אבל בהיפך מהמדובר אודות מצות חלה בתחלת המסכתא:

תחלת המסכתא היא: "חמשה דברים חייבין בחלה". ואילו בסיום המסכתא נאמר שהיו כאלו שהביאו חלה מחוץ-לארץ, "ולא קבלו מהם". ובדרך אגב (כמבואר במפרשים²⁵) מביאה המשנה דוגמאות בדינים נוספים שלא קבלו מהם: "אנשי הר צבועים הביאו ביכוריהם קודם עצרת, ולא קבלו מהם. . בן אנטינוס העלה בכורות מבבל, ולא קבלו ממנו. יוסף הכהן הביא ביכורי יין ושמן (לא פירות), ולא קבלו ממנו. אף הוא העלה את בניו ובני ביתו לעשות פסח קטן (שני²⁶) בירושלים, והחזירוהו כו". והמשנה מסיימת: "אריסטון הביא ביכוריו מאפמיא (שם מקום בסוריא²⁶) וקבלו ממנו, מפני שאמרו הקונה בסוריא כקונה בפרוור שבירושלים".

ג. ויש לבאר סדר הדברים במשנה (שבודאי גם הוא בדיוק):

מובן בפשטות, שלכל לראש מביאה המשנה דין בנוגע לחלה, דכיון שזוהי מסכתא חלה, הרי ענין זה הוא במקומו. אח"כ מביאה המשנה דין בנוגע לביכורים — שזהו בדוגמת חלה כיון שגם הוא קשור עם סוג הצומח, כמו חלה. ולאח"ז דוגמא מסוג נעלה יותר — "הביא בכורות", מסוג החי.

וסיום המשנה הוא בענין של ביכורים — כמבואר במפרשים²⁷, שזהו לפי שלפנ"ז נימנו הענינים ש"לא קבלו", ואילו הסיום הוא בענין חיובי, שקבלו כו'.

אבל צריך להבין (כקושיית המפרשים²⁷): מדוע בין שתי הדוגמאות מביכורים ("אנשי הר צבועים הביאו ביכוריהם כו", ו"יוסף הכהן הביא ביכורי יין ושמן") מפסיקה המשנה בענין שהוא מן החי, ומצוה אחרת — "העלה בכורות"?

ודיוק נוסף: בנוגע ליוסף הכהן ש"העלה את בניו ובני ביתו לעשות

(25) מאירי כאן.

(26) פי' הרע"ב.

(27) ראה אמונת יוסף לירושלמי חלה שם

(ד"ה בן אטיסט).

(23) צא, רע"א. וש"נ.

(24) שהרי בכבלי יש משנה בלבד, ורק

בירושלמי יש על זה גם תלמוד, גמרא. אבל,

גם כפי שהסיום הוא במשנה — יש בזה כו"כ ענינים.

פסח קטן", ניתוסף: "בירושלים" (דלא כמו בשאר הדוגמאות שבמשנה שנאמר הביאו — חלות, ביכורים (ביכורי יין ושמן) או בכורות — סתם), אף שלכאורה מאי קמ"ל, שהרי מובן שפסח שני (כמו פסח ראשון) צריך להביאו למקום שבו מקריבים את כל הקרבנות — לביהמ"ק שבירושלים?

ד. בנוגע לסדר המשנה — יש לבאר ע"פ האמור שתחילה נזכר ענין הקשור עם צומח (חלה וביכורים), ואח"כ ענין הקשור עם חי (בכורות):

ובהקדים, שנוסף על הדוגמא מענין הקשור עם חי, הוסיף יוסף הכהן חידוש גדול יותר — ש"העלה את בניו ובני ביתו לעשות פסח קטן בירושלים", שזהו ענין הקשור עם סוג המדבר.

ועפ"ז מובן גם טעם ההפסק ב"העלה בכורות" בין שני הענינים של ביכורים ("אנשי הר צבועים הביאו ביכוריהם", ו"יוסף הכהן הביא ביכורי יין ושמן"):

בנוגע ליוסף הכהן נאמרו ב' ענינים: (א) "הביא ביכורי יין ושמן", (ב) "העלה את בניו ובני ביתו לעשות פסח קטן בירושלים".

וכיון שהענין ד"הביא בניו ובני ביתו כו"ו צריך לבוא בסוף (לפי הסדר דצומח חי ואח"כ מדבר) — אין מקום לחלק ולכתוב שתי בבות בנוגע ליוסף הכהן (בבא אחת לפני "העלה בכורות", ובבא אחת לאחרי "העלה בכורות"), ובפרט שלשון המשנה הוא "דבר קצר" (כמ"ש הרמב"ם²⁸);

ולכן מצרפת המשנה ביחד את שני הענינים שעשה יוסף הכהן, ובמקום לכתוב ש"הביא ביכורי יין ושמן" לפני "בן אנטינוס העלה בכורות", מביאה זאת ביחד ובתור טפל לכך ש"העלה את בניו ובני ביתו לעשות פסח קטן", שע"פ סדר הדברים צריך לבוא בסוף²⁹.

ה. ובנוגע לדיוק ש"העלה את בניו ובני ביתו לעשות פסח קטן (ומוסיף) בירושלים" — הנה:

בנוגע לטעם ש"העלה את בניו ובני ביתו לעשות פסח קטן בירושלים, והחזירוהו, שלא יקבע הדבר חובה" — מבואר בירושלמי³⁰

29 המשך הענין — ראה לקמן סכ"ב.
30 סוף חלה.

28 בהקדמתו לפיהמ"ש (ד"ה אח"כ ראה להסתפק).

ב' סברות: "אתיא כמ"ד פסחן של נשים רשות", וגם "אפילו למ"ד חובה כו".

ושואלים על זה³¹: למ"ד שאשה חייבת בפסח שני — היתכן שלאחרי שיוסף הכהן כבר העלה את אשתו, "החזירוהו", שעפ"ז נמצא שאשתו של יוסף הכהן לא הביאה פסח שני אע"פ שנתחייבה בו? ומתרצים³¹, שזהו לפי שמצינו בגמרא בנוגע ליוסף הכהן שבמשך זמן מסויים הי' דר בצידון³², שזהו חוץ-לארץ, ואז לא הי' מחוייב בפסח ראשון, ובמילא לא נתחייבה גם אשתו בזה. אבל זהו תירוץ דחוק ביותר, כי, עפ"ז נמצא שהסיפור הראשון אודות יוסף הכהן ש"הביא ביכורי יין ושמן", הי' מארץ ישראל (שהרי דוקא ארץ ישראל חייבת בביכורים, שנאמר³³ "ביכורי אדמתך"), ואילו בסיפור השני שהובא אודותיו בחדא מחתא, מדובר דוקא אודות חוץ לארץ³⁴.

ויש לומר, שהמשנה מבחירה זאת בהוספה ש"העלה את בניו ובני ביתו לעשות פסח קטן בירושלים":

החזרת יוסף הכהן ובניו ביתו — אירעה בהיותם עדיין בכניסה לירושלים, לפני שהגיעו לאיסקופת העזרה.

וכיון שיש דעה ש"מאיסקופת העזרה ולחוץ" (ד' אמות) נקרא כבר "דרך רחוקה"³⁵ — יש לומר, שיוסף הכהן סובר כדעה זו, או שעכ"פ בנוגע לנשים, הנה בשעה שחכמים רצו לעשות סייג לתורה "שלא יקבע הדבר חובה", סמכו על היתר זה ועיכבוה בכניסתה לירושלים, קודם שתגיע קרוב לעזרה שבביהמ"ק³⁶.

ו. וכרגיל גם לקשר תחלת המסכתא עם סוף המסכתא:

בתחלת המסכתא נאמר ש"חמשה דברים חייבין בחלה". וטעם הדבר, "דגמרינן חלה מפסח, נאמר בפסח מצות לחם עוני³⁷, ונאמר לחם בחלה, והי' באכלכם מלחם הארץ³⁸, מה לחם האמור בפסח דבר הבא

(35) פסחים צג, ב — במשנה (וראה רע"ב בפ"י המשנה (פ"ט מ"ב) שם. משכיל לדוד לפרש"י בהעלותך ט, יו"ד).

(36) המשך הענין — ראה לקמן ס"כ ואילך.

(37) פ' ראה טז, ג.

(38) שלח טו, יט.

(31) ראה אמנות יוסף שם (ד"ה א"ר יונה).

(32) עירובין מז, ריש ע"ב ובפרש"י. ע"ז יג, א. ירושלמי ברכות פ"ג ה"א. מסי' שמחות פ"ד, כו.

(33) משפטים כג, כט. תשא לד, כו.

(34) נוסף על עוד כמה דיוקים שבגללם דוחק גדול ביותר לתרוץ כן.

לידי חמוץ, אף לחם האמור בחלה דבר הבא לידי חמוץ, ואין לך בא לידי חמוץ אלא אלו חמשת המינים בלבד²⁶.

ונמצא, שהדין הראשון שבתחלת מסכתא חלה קשור עם פסח.

וזוהי גם השייכות (עכ"פ ברמז) עם סיום המסכתא — שיוסף הכהן רצה להדר ולהביא "פסח קטן" בירושלים.

ז. ויש לקשר גם עם הזמן דעשי"ת וענין היארצייט (פירוד הנפש

מן הגוף):

נזכר לעיל (ס"א) בנוגע לכללות ענין החלה, שאדם הראשון הי' "חלתו של עולם", וכמבואר בירושלמי ובמדרש רבה¹⁴, שמצות חלה ניתנה כדי לתקן את הענין הבלתי-רצוי שאירע אצל אדה"ר.

וכמו בכל ענין של תיקון — לא מספיק התיקון כשלעצמו, ללא "ריוח", שהרי הירידה היא צורך עלי'. ולכן בהכרח לומר שמצות חלה פועלת לא רק לתקן מה שהי' חסר, אלא עי"ז ניתוסף כהנה וכהנה, ועד — באופן ד"כפליים לתושי"ם³⁹. והיינו, שבשעה ש"עולם (כולל גם אדה"ר) על מילואו נברא"⁴⁰, הי' זה בדרגא ובאופן של "צדיקים", ולאח"ז היתה הירידה צורך עלי', כדי שיגיעו לענין ודרגא נעלית יותר — דרגת בעלי תשובה.

וזוהו בכללות החידוש של עשי"ת — ענין התשובה, שהרי בכל ענין של תשובה ותיקון על החטא, אם התשובה היא בשלימותה (כמבואר באגרת התשובה של רבינו הזקן), אזי ב"מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו"⁴¹.

וכן הוא גם בנוגע לכללות ענין פירוד הנפש מן הגוף, כמ"ש⁴² "עפר אתה ואל עפר תשוב" — שהכוונה בזה היא כדי שלאח"ז יבואו לעלי' גדולה יותר, שלכן, אפילו צדיקים חוזרין לעפרן "שעה אחת קודם תחיית המתים" (כדאייתא בגמרא במסכת שבת⁴³).

ועד"ז בנוגע לכללות ענין הגלות, שאז "אותותינו לא ראינו אין גוי אתנו יודע עד מה"⁴⁴, כיון שחסרה החיות בקדושה שהיתה בגלוי בביהמ"ק — שהכוונה בזה היא כדי שעי"ז יגיעו אח"כ לדרגא ואופן

42) בראשית ג, יט.

43) קנב, סע"ב.

44) תהלים ער, ט.

39) איוב יא, ו. וראה שמו"ר רפמ"ו.

40) ראה ב"ר פי"ב, ו. פי"ג, ג. פי"ד, ז.

41) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד —

מברכות לד, ב.

נעלה יותר, אצל בני", ועד לאופן נעלה יותר בכל העולם — "לתקן עולם במלכות שד"י"⁴⁵.

וענין זה נעשה ע"י העבודה של תשובה דוקא — שהיא "יפה לעולם", אבל "בעשרה הימים שבין ר"ה ויוהכ"פ היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד, שנאמר⁴⁶ דרשו ה' בהמצאו" (כמ"ש הרמב"ם⁴⁷) — שעל ידה בא משיח למטה מעשרה טפחים, ומשלים הענין ש"עתידי לאתבא צדיקיא בתיובתא"⁴⁸, ויבנה ביהמ"ק במקומו, ויקבץ נדחי ישראל⁴⁹, ואז יקויים גם היעוד⁵⁰ "אהפוך אל עמים גו' לעבדו שכם אחד", ועד ש"מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים"⁵¹ (כמ"ש הרמב"ם בסוף וסיום הלכות מלכים שלו, בסיום יד החזקה, משנה תורה, נוסף על מ"ש בקיצור בהלכות תשובה⁵²).

ויה"ר שע"י "קירוב המאור אל הניצוץ" שישנו במשך עשי"ת (כמבואר בארוכה בדברי רבותינו נשיאינו⁵³), ילך ויתלבה יותר "קירוב הניצוץ אל המאור", ובקרום ממש יקויים היעוד⁵⁴ "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר", למטה מעשרה טפחים.

* * *

ח. דובר כמ"פ, שכיון שהתורה היא תורת אמת, ואמת לאמיתו, הרי זה צ"ל אמת בכל הפרטים, כי, אם חסר משהו בפרט אחד, הרי זה אמת שמעורב בו ענין שאינו אמת.

ובפרט שזוהי תורה אחת ויחידה מתחילתה ועד סופה, שנלקחת מהקב"ה ש"אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים"⁵⁵, וכדאיתא בירושלמי⁵⁶ שמרומז בתיבת "אמת", שמורכת מתחלת וסוף האל"ף-בי"ת, אל"ף ותי"ו, וביניהם האות האמצעית של האל"ף-בי"ת, מ"ם (כשמצרפים גם את האותיות כפולות מנצפ"ך⁵⁷), שזה מורה על תכונתו של דבר אמיתי — שהן בתחילה והן בסוף והן בינתיים הרי זה ענין אחד (אותה תיבה אחת ויחידה) שמאחד את כל הפרטים שבו.

(52) ספ"ט.

(53) דרך חיים יג, ריש ע"ד. כא, סע"ב.

צא, א. קונטרס העבודה ספ"ה.

(54) שם מ, ה.

(55) שם מד, ו.

(56) סנהדרין פ"א ה"א. דב"ר פ"א, יו"ד.

(57) ח"י הרש"ש לדב"ר שם.

(45) נוסח התפלה — "ועל כן נקוה".

(46) ישע"י נה, ו.

(47) שם פ"ב ה"ו.

(48) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי

שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.

(49) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(50) צפני"ג, ט.

(51) ישע"י יא, ט.

וכן הוא גם בתורה — שלכן מצינו בנוגע לספר-תורה שצריך להיות שלם: לא זו בלבד שצריכים להיות בו הענינים העיקריים, אלא גם כל האותיות וכל התגין וכו', ודוקא אז הרי הוא ספר-תורה בשלימותו; ועד"ז פוסק הרמב"ם⁵⁸ הלכה למעשה בנוגע לאמונה בתורה מן השמים: "האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת .. (ועד"ז בנוגע לפירושה בתושבע"פ, עד לדקדוק קל של דברי סופרים) הרי זה כופר בתורה", והיינו, שדוקא כשישנם כל הפרטים שבדבר אזי יודעים שישנו גם העיקר.

וכל זה — במשך כל השנה ובכל הענינים; ועאכו"כ בר"ה, שהוא יום מיוחד שנקרא בשם "ראש" של כל השנה, כמבואר בזה⁵⁹ שאינו רק תחלת השנה, אלא גם "ראש" השנה, להיותו בדוגמת ה"ראש" שמנהיג את כל אברי הגוף, וכמו"כ יש בכחו של יהודי להנהיג את כל ימי השנה לפי ההחלטות שקיבל ביום מסוגל זה שהקב"ה קבעו להיות ה"ראש" של כל ימי השנה כולה — הרי מובן שבכל הפרטים שבר"ה יש הוראה כללית ועיקרית על כל השנה כולה, ועאכו"כ בנוגע לעניני ר"ה שנעשים בציבור, ובברכה לפני' ולאחרי' וכו', כמו קריאת התורה וההפטרה.

ובהקדמה — שבנוגע לטעמים על קריאת התורה וההפטרה בר"ה, ישנו הענין שבר"ה נפקדו שרה ורחנה וכו'⁶⁰, שלכן קורין בהפטרת יום א' דר"ה כל סיפור הדברים אודות חנה⁶¹.

ונוסף על כללות הנקודה שבסיפור זה שנעשה חלק בתורה, ישנם גם כל פרטי הדברים שבו, ובכל פרט יש תורה והוראה (כמובן מתורת הבעש"ט⁶², שכל דבר שיהודי רואה או שומע, יש בו בוודאי הוראה שנוגעת לו עכשיו) — הוראה תמידית (שהרי התורה היא נצחית⁶³) שיכולים (וכיון שיכולים — אזי צריכים) להשתמש בה בכל יום מימות השנה, ועאכו"כ בנוגע לפרט בסיפור ההפטרה שהוא חידוש גדול ודבר נפלא, שיש ללמוד ממנו ענין עיקרי כיצד צריכה להיות ההנהגה בנוגע לכל משפחה בישראל.

ט. התחלת הסיפור — "ויהי איש אחד .. ושמו אלקנה .. ועלה

(61) ראה שו"ע אדה"ז אור"ח סתקפ"ד

ס"ז. וש"נ.

(62) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך.

וש"נ (נעתק ב"היום יום" ט אייר).

(63) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

(58) הל' תשובה פ"ג ה"ח.

(59) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך.

ובכ"מ.

(60) ר"ה יא, א. וש"נ.

האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחות ולזבוח .. בשילה"64, היינו, שהי' נוהג מידי שנה בשנה לעלות עם כל משפחתו למשכן שילה, שזהו המקום שבו הי' גילוי השכינה, בדוגמת ביהמ"ק שלאח"ז.

וכמסופר במדרש⁶⁵ (הובא בילקוט שמעוני⁶⁶): "אלקנה ואשתו בניו ואחיותיו וכל קרוביו הי' מעלה עמו לרגל, ובאים ולנים ברחובה של עיר, והיתה המדינה מרגשת, והיו שואלין אותן להיכן תלכו, ואומרים לבית ה' שבשילה שמשם תצא תורה ומצות, ואתם למה לא תבואו עמנו ונלך יחד, מיד .. אומרים להם נלך עמכם .. לשנה הבאה חמשה בתים, לשנה אחרת עשרה בתים, עד שהיו כולם עולים. ובדרך שהי' עולה שנה זו לא הי' עולה שנה אחרת, עד שהיו כולם עולים. אמר לו הקב"ה, אלקנה, אתה הכרעת את ישראל לכף זכות וחנוכתם במצות וזכו רבים על ידך, אני אוציא בן ממך שיכריע את ישראל לכף זכות ויחנוך אותם במצות".

והמשך הסיפור בהפטרה, שכאשר נולד בנה שמואל, הנה כבוא הזמן לעלות לשילה — "חנה לא עלתה כי אמרה לאישה עד יגמל הנער גו' ויאמר לה אלקנה אישה עשי הטוב בעיניך שבי עד גמלך אותו .. ותשב האשה ותינק את בנה עד גמלה אותו"⁶⁷, ורק לאח"ז — "ותעלהו עמה כאשר גמלתו .. ותביאהו בית ה' שילה"⁶⁸, באמרה, "אל הנער הזה התפללתי ויתן ה' לי את שאלתי אשר שאלתי מעמו וגם אנכי השאילתיהו לה' כל הימים גו'"⁶⁹.

והיינו, שבמשך שנתיים ימים (שזהו בדרך כלל זמן הגמילה⁷⁰) לא עלתה חנה לשילה, בגלל הצורך לגדל את בנה.

י. והגע עצמך:

מובן גודל ההפלאה אפילו כאשר יהודי יחידי עולה לרגל — שעז"נ⁷¹ "יראה גו' את פני הוי' אלקיך", וכדברי הגמרא⁷²: "כשם שבא לראות (שהקב"ה יראה אותו) כך בא ליראות" (שהוא יראה את הקב"ה כביכול). ועאכו"כ כשמדובר אודות העלי' לרגל של אלקנה ובני ביתו (כולל גם חנה), שהביאו עמהם כו"כ מבני ובנות ישראל "לראות" ו"ליראות".

69 שם, כז-כח.

70 ראה פרש"י ורד"ק שם, כב.

71 פ' ראה טז, טז.

72 חגיגה ב, א. וש"נ.

64 שמואל-א בתחלתו.

65 תדב"ר פ"ח.

66 עה"פ (רמז עז).

67 שם, כב-כג.

68 שם, כד.

וכיון שחנה היתה נביאה⁷³ (כמובא בסיום ההפטרה דברי נבואתה), היינו, שלא זו בלבד שראתה אלקות בשילה כמו כל שאר נשי ישראל, אלא ראתה אלקות כפי שרואה נביאה — הרי בודאי היתה לה ההבנה והרגש והעריבות האמיתיים בגודל ענין העלי' לשילה.

ואעפ"כ החליטה חנה שלא לעלות לשילה, אלא להשאר בבית, מחוץ לשילה, בגלל הצורך לטפל בבנה עד שתגמול אותו!

ולכאורה: כיון שאלקנה הי' אדם עשיר, הי' יכול להרשות לעצמו לקחת עמו כל מיני משרתים ומשרתות, מניקות ואומנות, כדי להבטיח שגם חנה ובנה שמואל יוכלו לעלות לשילה, באופן שההליכה בדרך לא תזיק להם.

והיתה גם אפשרות נוספת — שחנה תיקח עבור בנה "אומנת" (כפי שנקרא בלשון המדינה: "בייבי-סיטער") למשך כמה שבועות שבהם תעלה לשילה עד שתחזור משם, כדי שסוכ"ס יהנה גם בנה שמואל מזה שתספוג לתוכה עוד גילוי אלקות ונבואה כו' כשתהי' בשילה.

ואעפ"כ מסופר בהפטרה בפשטות, שחנה לא עלתה לשילה אלא נשארה בבית עם בנה שמואל, כי, כל הזהירות ושימת-הלב וכל הנוחיות שיכולים להיות בדרך, או ע"י אומנת שמחליפה את תפקידה של האם, אינה מגעת למעלת הטיפול בילד ע"י האם בעצמה בהיותה בביתה.

ואלקנה הבין זאת, ולא ניסה להתווכח עם חנה, ואיפשר לה להתמסר לחינוך וגידול של שמואל באופן טוב הרבה יותר מכל בעת ההליכה בדרך, אפילו כשזוהי דרך שמוליכה לשילה, לאחרי כל ההבהרות שעושים אפילו על הספק וספק ספיקא.

וכאשר חנה באה אח"כ עם שמואל לשילה והשאילתיהו לה' כל הימים — הי' זה בכח המס"נ שלא לילך לשילה במשך שנתיים ימים, כדי שתוכל להבטיח את גידולו של שמואל שיקבל את כל הדרוש לו באופן הטוב ביותר.

יא. ועי"ז פעלה חנה שלא זו בלבד שהקב"ה הסכים על הנהגתה, אלא שנקבע הדבר בתורה — בה בשעה שכל שאר הפרטים מחיי חנה לא נכתבו בתורה, שהרי ישנם רק פסוקים אחדים שבהם מסופר אודות חיי אלקנה וחנה — כיון שיש בזה הוראה לכל הדורות כולם:

יכולה אשה ואם בישראל (וכן זו שמתכוננת לכך) להיות מונחת

בכל מיני דברים טובים (שהרי "לאו בשופטני עסקינן"⁷⁴, אלא בחכמים). אך על זה מסופר בהפטרה, שאפילו כשדובר אודות נביאה, ואודות המנהג של הליכה לשילה, שע"פ דין יש מקום לשקו"ט אם הי' לה היתר משלשה רבנים או מיחיד מומחה כו' שלא לילך לשילה באותה שנה — נשארה חנה בביתה בשביל היתרון שיהי' לשמואל שלא יצטרך להטלטל בדרך בתור תינוק, וכך תוכל לטפל בו בעצמה באופן הטוב ביותר.

והנהגה זו מהוה דוגמא לכל נשי ישראל על כל הדורות כולם:

שלא כדעת הטועים לחשוב שטובת האשה להרגיש נחותה ביחס לאנשים, ולכן עלי' להשתדל ולהלחם על כך שגם היא תוכל להשיג אותו תפקיד ומשרה כמו של האיש, וכשם שהאיש עוזב את הבית מוקדם ביותר וחוזר עייף מאוחר ביותר, עלי' להראות "קונץ" שהיא לא פחותה ממנו, וגם היא יכולה לעשות כך, ועד שנעשה טעות בעולם, רח"ל, שהשלימות של האשה היא "לחקות" את האיש.

ועל זה הוא הלימוד מההפטרה — שזה בכלל לא נכון! זהו רגש נחיתות ועיוות בהערכת חשיבות התפקיד המיוחד שהטיל הקב"ה על הנשים — בנתנו להם דבר גדול יותר מאשר עלי' לרגל לשילה, כולל גם לפעול ולהרעיש קהילות של בני"י שילכו לשילה, שכל זה לא מגיע לפעולה של אשה שנשארת בבית ומבטיחה שהבית יהי' על יסודי התורה והמצוה בכלל, ובפרט בנוגע לחינוך הבנים והבנות.

וכמדובר כמ"פ⁷⁵ שבנוגע למנין בני"י מודגש ענין המשפחה: אע"פ שבחומש לא נזכר המנין של כל משפחה, אלא רק המנין של כל שבט והמנין של כל ישראל — מודגש בנוגע לכל שבט שהיסוד והקיום של בנין וגידול בני"י, יהדות ותורה, הוא: "למשפחות"⁷⁶, היינו, שמבנה המשפחה הוא כפי שקבע הקב"ה — שהבעל עושה את החלק שלו, והאשה עושה את החלק שלה; והחלק שלה הוא לא פחות חשוב, ואולי חשוב יותר, מהחלק שעושה הבעל — בשעה שמדובר אודות הילדים!

יב. ויש להוסיף ולהזכיר — עכ"פ בקיצור וברמז, כיון שעומדים בזמן שבו צריך לדבר רק בזכותם של ישראל — שרואים לדאבוננו מה שאירע כתוצאה מזה שחלק מהנשים התחילו להתעסק בעניני פרנסה ובגלל זה הוכרחו להעדר מהבית כו', שנעשה קרע ופירוד בין ההורים

74) ראה ב"ק פה, א. ב"מ מ, א. ב"ב ז, וש"נ.

א. ועוד. 76) במדבר א, ב. ועוד. וראה גם ת"מ.

75) ראה גם ת"מ חס"ד ע' 219 ואילך. חע"ב ע' 229. וש"נ.

לילדים, שחיים בשני עולמות, באופן שאחד לא יודע אודות השני ולא מבין אותו!

ולכן יש לשנות זאת מעיקרו, ולהבטיח שהבעל יעשה את החלק שלו, והאשה תעשה את החלק שלה [שיתכן שהוא חשוב יותר] בתור "עקרת הבית"⁷⁷; ובאופן שאין זה בגלל שהיא לא מספיק חשובה וכו', אלא אדרבה: דוקא בה נתנו אימון בנוגע לחינוך הבנים והבנות מילדותם ומקטנותם, מיד בלידתם, ועוד תשעה חדשים לפני⁷⁸, בשעה ש"אוכל ממה שאמו אוכלת"⁷⁸.

והמחשבה שהשלימות של האשה תתבטא בכך שתשכח מהכל ותוכיח את טיב מומחיותה (כפי שנקרא כאן: "א גוטער פראָפעשיאָנעל") ויכלתה להרויח כסף וכו' — הרי זו ירידה ונפילה: לא זו בלבד שזהו איבוד הכבוד העצמי והערכת הכחות שיש לה, אלא זהו ענין שפוגע בקיום משפחות בישראל, כמוזכר עכ"פ ברמז.

וגודל כאב-הלב שבדבר — שבשעה שרואים את המצב והצורך בתיקונו, נמצאים יהודים שאין להם דאגה אחרת מאשר לעקור יותר נשים מהתפקיד שלהן, ולחפש היתרים שיוכלו למנות אותן בתור "גבאי" או "שמש" בבית-כנסת, ליתן להן עלי' לתורה ולצרפן למנין וכו', ועושים מזה "א גאַנצן פּאַראַד" ... שמגיע להם "יישר כח" שהעלו את הנשים לדרגתן האמיתית, וביכלתן לשמוח על כך שהגיעו לשלימות — מבלי לחשוב על כך שמלבד העובדה שזהו היפך מנהג ישראל, היפך ההלכה וכו', הרי זה ענין שנוגע ביסוד של משפחות בישראל, שזהו יסוד כל עם ישראל — שהאשה תעסוק בעיקר עבודתה ועיקר תפקידה ושליחותה, שזהו הענין של "עקרת הבית".

ולא לירד לעניני קטנות, לחקות או לרוץ אחרי מישהו שלא יודע מה הוא רוצה ומבלבל גם לאחרים את הראש... ולומר, שכיון שחיים בסביבה כזו שבה יכול הדבר להתפרש באופן אחר, יפקירו הנשים את ילדיהן, כדי שיוכלו לומר שנתנו להן עלי' וצירפו אותן למנין או שבחרו אשה ל"גבאי" — שזהו רק ענין של כבוד על ה"נייר", שלא נוגע לאף אחד, אפילו אם הי' הדבר ע"פ הלכה, ועושים זאת במקום השליחות הכי נעלית שנותן הקב"ה לנשים, לקיים את עם ישראל ע"י העמדת בנים ובני

78) נדה ל, ב.

77) ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנד, א. ארה"ת נ"ך ח"ב ע' תתעא. ע' תתנח ואילך.

בנים שיוכלו אח"כ להביאם לשילה ולומר "אל הנער הזה התפללתי", ככל אריכות הדברים שבנבואת חנה.

יג. וכאמור, אין הזמן להאריך בענינים בלתי-רצויים, אלא לדבר אודות הצד הטוב שבזה:

בוודאי הי' מן הראוי ע"פ הלכה שיחד עם אלקנה יעלו גם חנה ופנינה לשילה, כי, אע"פ שנשים אינן מחוייבות בראי⁷⁹ (והלכו רק בגלל הבעל), הרי בפועל הי' גם אצלן כל העילוי שבהליכה לשילה, כולל גם מה שחנה קיבלה שם בתור נביאה.

ואעפ"כ, מספרת ההפטרה של ר"ה — וצריך ליקח הוראה זו על כל ימות השנה — שאשה ואם בישראל (וכן ילדה שמתכוננת להיות אם בישראל בשעה שהקב"ה יברך אותה בבית ובילדים משלה) צריכה לדעת שהגדלות שלה מתבטאת בתפקידה ושליחותה המיוחדת שלא ניתנה למישהו אחר — להיות עקרת-הבית, ואילו כל שאר הענינים, אפילו הליכה לשילה "לראות את פני הוי' אלקיך"⁸⁰ — אומר "הוי' אלקיך" שיש ענין נעלה יותר מזה — להיות עקרת-הבית ולעסוק בגידול הילדים!

ואדרבה: עי"ז באים אח"כ עם הילדים לשילה, ופוגשים את הכהן גדול ואומרים לו: "אל הנער הזה התפללתי", ואח"כ נעשה ה"נער" בדוגמת שמואל שעליו נאמר במדרשי חז"ל⁸¹ שהי' שקול כנגד משה ואהרן (איך שהפירוש בזה), ואח"כ הוא מושח את דוד מלך ישראל, שזוהי ההתחלה לביאת משיח שיהי' "מבית דוד ומזרע שלמה"⁸².

וכל זה ניתן בידה וברשותה של כל עקרת הבית בישראל, שניתנו לה כל האפשרויות ("היכולת והרשות נתונה כו"⁸³) למלא את תפקידה ושליחותה בשלימות, באופן הכי נעלה, ובשמחה ובטוב לבב — להעמיד "זרע ברך השם"⁸⁴, "צבאות השם"⁸⁵, שעמהם נלך לקבל פני משיח צדקנו, בגאולה האמיתית והשלימה, ובקרוב ממש.

* * *

בראשית פמ"ה). וראה מפרשי הזהר ח"א (קי, ב). וש"נ.

(83) תניא רפי"ד. וראה רמב"ם הל' תשובה רפ"ה.

(84) ישעי' סא, ט.

(85) בא יב, מא.

(79) רמב"ם הל' חגיגה רפ"ב.

(80) תשא לד, כד.

(81) ראה ר"ה כה, ריש ע"ב.

(82) פיה"מ סנהדרין ר"פ חלק יסוד יב.

אגרת תימן פ"ג. וראה סהמ"צ להרמב"ם מל"ת שסב (ע"פ תנחומא ס"פ תולדות. אגדת

יד. בנוגע לחלה — נאמר בהתחלת המסכתא: "חמשה דברים חייבין בחלה, החטים והשעורים והכוסמין ושכולת שועל ושיפון" — אותם מינים שבהם יוצאים י"ח מצות מצה, כנ"ל (ס"ו) "דגמרינן חלה מפסח".

אמנם, חמשה מינים אלו — צריכים תחילה לטחון אותם עד שיהי' קמח, ואח"כ צריך לערב את הקמח עם מים, ומ"שהאשה מקשקשת עיסתה במים"⁸⁴, ונעשית עיסה שיש בה שיעור הראוי — (לא פחות מאשר) מ"ג ביעים (בגימטריא "חלה", כמבואר בנוגע לסימן דשיעור מצות חלה)⁸⁶, אזי חל החיוב לקיים מצות הפרשת חלה (באמירת ברכה, ככל הפרטים שבדבר).

וכאמור לעיל — יש הוראה בכל ענין, ועאכו"כ בעניני מצוות, שכן, אע"פ ש"המעשה הוא העיקר"⁸⁷, כך, שלכל לראש צריך לקיים את המצוה כפשוטה, הרי לאח"ז צריך גם להתבונן בטעמי המצוה, רמזי המצוה ושרשי המצוה, כמבואר בספרים⁸⁸.

וכמדובר כמ"פ, שכיון שהמצוות ניתנו לכל אחד ואחת מישראל, בהכרח שיש בכל מצוה גם רמזים ועניני מוסר שמובנים לכל אחד, אפילו מי שרק מתחיל ללמוד יהדות, שהרי גם הוא קשור כבר עם התורה וכל מצוותי', ולכן גם לו צריכה להיות אפשרות ללמוד מרמזי המצוה, עוד בהיותו במעמדו ומצבו בתור מתחיל בלימוד יהדות.

טו. והענין בזה⁸⁹:

קמח — לא צומח מלכתחילה כמו שהוא; צומחים גרעינים של חטים או שעורים וכיו"ב מחמשת המינים, ואח"כ צריך האדם לחפש עצות לכתוש את הגרעינים, שזהו דבר הדורש יגיעה. ועדיין לא מספיקה היגיעה שבכתישת ופירור הגרעינים לחלקים גדולים, שהרי עדיין אין זה קמח; כדי שיהי' קמח הראוי, יש צורך ביגיעה גדולה יותר לכתוש ולטחון לחלקים קטנים ביותר, עד שיהי' קשה ביותר להבדיל חלק אחד מחבירו, שלכן מצינו בנוגע לדין בפועל, שעירוב קמח בקמח הוא כמו "לח בלח", ולא כמו "יבש ביבש"⁹⁰.

(86) ראה תנחומא ס"פ קרח. במדב"ר וש"נ.

פי"ח, כא. שו"ע יו"ד רסשכ"ד ובש"ך שם
(89) ראה גם תו"מ חכ"ג ס"ע 86 ואילך.
(90) ראה ש"ך שם סק"ט סק"ג. וש"נ.
סק"ב.

(87) אבות פ"א מ"ז.

שו"ע אדה"ז אר"ח רסתמ"ז. וש"נ. וראה גם

תו"מ חנ"ו ריש ע' 355.

(88) ראה גם רמב"ם ה'ל' תמורה בסופן.

נתבאר בארוכה בלקו"ש חל"ב ע' 174 ואילך.

ואח"כ צריך לערב את הקמח במים, ולהתחיל ללוש, עד שנעשית עיסה שבה יכולים לקיים מצות חלה. ומעיסה זו — לאחרי שאופים אותה בתנור — נעשה "לחם לבב אנוש יסעד"²¹, שעל ידו מתקשרת הנשמה עם הגוף, וכך יחי' האדם וימלא את חייו בתוכן שבו צריכים להיות ממולאים חיי האדם.

והרמז בזה — כמבואר בקבלה, חסידות ומוסר, ועד כפי שהדברים מתורגמים באותיות פשוטות ביותר:

הקב"ה נתן לבנ"י את העולם באופן שיהודי יוכל להראות שהוא רוצה לקיים ולמלא את שליחותו של הקב"ה — שלכן לא ניתן לו קמח מן המוכן, אלא ניתנו לו דברים כאלו שמצד המציאות והישות שלהם אין האדם יכול להשתמש בהם באופן שיהיו דם ובשר כבשרו, שע"ז יחי' באופן הראוי לאדם לחיות, אלא צריך תחילה לכתשם ולפררם כו'.

ועד"ז בנוגע לעבודת האדם בעצמו — שמצד עצמו הוא דבר שלם, שלא נשבר ולא מתכופף, לא מציית ולא מתחשב במה שנעשה מסביבו, כיון שהוא עסוק במציאות שלו — הרצון והשכל שלו וכו', ויכול להיות שכל העולם שמסביבו לא נוגע לו. ולכן, לכל לראש צ"ל הענין ד"נפשי כעפר"⁹¹.

טז. זוהי ההוראה שלמדים ממצות חלה, עלי' נאמר⁹² "מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה":

מבואר בספרי מוסר⁹³ ש"ראשית עריסותיכם", מלשון עריסה, מורה על הזמן שהאדם ניעור משינתו, שאז צריך לכל לראש לקום ולעמוד; תמורת זה שעד רגע זה הי' ישן — עליו לקום ולעמוד ולהתחבר עם הקב"ה — "תרימו תרומה לה"⁹⁴, ע"ז שעוד לפני שנוטל ידיו, אומר מיד: "מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמת"; הוא יודע שכיון שעדיין לא נטל את ידיו, אסור לו לומר א' מהשמות הקדושים⁹⁵, אבל יש לו כבר רצון להתקשר עם הקב"ה בתכלית ההתקשרות שאין למעלה הימנה, בהכירו בכך שכל מציאותו היא רק בגלל שהקב"ה החזיר לו נשמתו.

ולאח"ז מתחיל עבודתו בפרטיות — שתמורת זה שבשעה

91) נוסח "אלקי נצור" בסוף תפלת ע' יז. וש"נ. וראה גם תו"מ שם ע' 345.

94) שם, יט.

95) ראה שו"ע אדה"ז או"ח מהדר"ב ס"א

העמידה (ברכות יז, א).

92) שלח טו, כא.

93) ראה מג"ע עה"פ. סה"מ תרצ"א ריש ס"ו. וש"נ.

שמתעורר משינתו יש לו רצון חזק, שכל חזק ומדות חזקים, ואינו יודע לאן הם ימשכו ויסחבו אותו, ויתכן לפעמים שלא יהי' בדרך הישר, הנה לכל לראש עליו להבהיר ולהבטיח, שהמציאות שלו אינה תופסת מקום: מה שהוא רוצה, הוא מבין, והוא חש כלפיו רגש של אהבה או יראה — לא על זה הוא בונה את חייו, בידעו ש"נפשי כעפר"; לא רק שנים, שלשה או ארבעה חלקים, אלא כמו קמח, שכל פירור אינו תופס מקום כלל, אלא שיש המון פירורים.

ופירורים אלו נעשים ע"י עבודתו: הקב"ה הי' יכול לבראו מלכתחילה באופן שלא יהי' לו רצון ושכל ומדות משלו, אלא ליתן לו מלמעלה רק ענינים של קדושה; אבל רצונו של הקב"ה שיהודי יראה שהוא ממלא את שליחותו ע"י הכחות שלו — לפרר ולכתוש ולטחון את הגוף ונפש הבהמית, את הרצונות הקשורים עם בשר הבהמה שיש בכל אדם.

יז. ולאח"ז אומרת התורה, שענין הקמח ("נפשי כעפר", ע"י הטחינה כו') אינו התכלית, אלא רק התחלה והכנה בלבד; ואח"כ צריך לחבר ולאחד את כל פירווי הקמח כדי לעשות מהם דבר שיחי' את האדם.

וענין זה נעשה ע"י מים:

ענין המים כפשוטו הוא — כדברי הגמרא במסכת תענית* — ש"יורדים ממקום גבוה למקום נמוך".

טבע המים — שאינם מחפשים לשגשג ולהראות שהם מציאות חשובה, שביכלתם לטפס על קיר זקוף או עקום... על הר גבוה או הר נמוך, אלא טבע המים לחפש מקום שיכולים לפעול שם, כיון שזהו מקום נמוך יותר, ולכן יורדים לשם כו'. — הוא לא מחפש דבר של הנאה, אלא מחפש לפעול דבר-מה, ולפעול — יכולים על מישוהו שלמטה ממנו, שנעשה המקבל שלו. ולכן יורדים המים ממקום גבוה למקום נמוך.

ולכן, ענין המים הוא דבר שיכול לחבר ולאחד פירווי נפרדים, באופן שתהי' אחדות אמיתית.

וכמדובר כמ"פ⁹⁷ בארוכה, שיש כל מיני דרכים להפגיש אנשים ביחד — בשביל כל מיני מטרות, שליחויות ותפקידים, אבל, כשמדובר אודות תפקיד שקשור עם דבר מוגבל, הנה כל זמן שהדבר קיים, קיים

96 ז, א. הובא בתניא פ"ד. וראה גם 97) ראה גם תו"מ חכ"א ע' 99 ואילך. תו"מ סה"מ ניסן ע' קיה ואילך. וש"נ.

הקירוב והחיבור, ואילו כשבטל הדבר (ולהיותו דבר המדוד ומוגבל, מוכרח סוכ"ס להתבטל), אזי בטל הקירוב והחיבור, ובלשון חז"ל⁹⁸: "כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל דבר, בטלה אהבה", ועד"ז בנוגע לחיבור התלוי בדבר ודביקות התלוי בדבר, כך שבשעה שבטל הדבר, אזי מתבטל הקירוב והקשר בין פירווי הקמח;

ורק בשעה שהקישור והחיבור הוא ע"י דבר שמחפש לא להתעלות בעצמו, אלא לעזור למישהו אחר ולפעול במקום נמוך — הרי זה דבר שאינו במדידה והגבלה, שנשאר קיים.

וזהו תוכן הענין של עירוב הקמח במים⁹⁹ — ע"פ ההוראות שבתורה, "אין מים אלא תורה"¹⁰⁰, ובלשון הכתוב¹⁰¹: "כי ידעתיו (כפירוש רש"י: לשון חבה) למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו גוי לעשות צדקה ומשפט", ש"שקולה צדקה (ע"י עשיית טובה כו') כנגד כל המצוות"¹⁰², ו"היא מצות ה' ממש, מה שהקב"ה בכבודו ובעצמו עושה תמיד כו"¹⁰³, שהרי כל מה שהקב"ה עושה — שנתן תורה ומצוות, ונתן כתיבה וחתימה טובה — הרי הוא עושה זאת לא רק למעננו, אלא "למען שמו" — מצד ש"חפץ חסד הוא"¹⁰⁴ (כפי שהי' בר"ה הראשון שעליו נאמר¹⁰⁵ "זכרון ליום ראשון"), שזהו מי"ג מדות הרחמים שלמעלה ממדידה והגבלה, כפי שמביא רש"י¹⁰⁵ ממדרשי חז"ל¹⁰⁶ ש"אינן חוזרות ריקם".

יח. ועוד ענין במים — בנוגע לעבודה עם עצמו:

לאחרי שמתעורר משינתו ואומר "מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמת", שזהו רק באופן ד"נשמה באפו"¹⁰⁷ — אזי מתחיל ענין התפלה, שעז"נ¹⁰⁸ "שפכי כמים לבך נוכח פני ה'", שגם זה הו"ע המים. וע"י התפלה הרי הוא מקבץ את כל הכחות והענינים שלו¹⁰⁹ ומקשר ומחבר ומאחד אותם עם הקב"ה — שמתפלל לפניו, "דע לפני מי אתה עומד"¹¹⁰ — שהוא אין סוף וללא מדידה והגבלה; ובהתאם לכך הנה גם התוצאה מזה אצלו היא באופן של קיימא.

(98) אבות פ"ה מט"ז.	(106) ר"ה יז, ב.
(99) ראה גם תר"מ חני"ו ע' 349.	(107) ישעי' ב, כב. וראה לקו"ת פינחס ע"ט, ד. ובכ"מ.
(100) ב"ק יז, א. וש"נ.	(108) איכה ב, יט.
(101) וירא יח, יט.	(109) ראה "התמים" ח"ב ס"ע מה ואילך.
(102) ב"ב ט, א. וראה תניא פל"ז.	(110) ראה גם תר"מ חס"ט ע' 96. וש"נ.
(103) תניא אגה"ק סי"ז.	(110) ראה ברכות כח, ב.
(104) מיכה ז, יח.	
(105) תשא לג, יט.	

וע"י ענין המים שמחבר את פירורי הקמח, נעשה ענין הלישה, ואח"כ נעשה ענין האפי' — כמ"ש¹¹¹ "ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד", וכפי שמבאר רבינו הזקן¹¹² ש"ענין עשר נשים הוא שבנפש כל אחד ואחד מישראל יש עשר בחינות" (עשר כחות הנפש), "ואפו לחמכם, פי' התורה, בתנור אחד, פי' בחמימות האהבה הבאה מהתבוננות של (ה') אחד", ועי"ז נעשה ה"לחם" ש"לכב אנוש יסעד".

ט. וזהו כללות ענינה של מצות חלה — "תרימו תרומה לה'", שעל ידה מתקיימת ההבטחה "להניח ברכה אל ביתך" (כמ"ש שבנבואת יחזקאל²⁰).

ועוד ענין בזה, שבנוגע לחלה מצינו חידוש נפלא — שאף שבדרך כלל אסור לנסות את הקב"ה, הנה בנוגע לחלה, לא זו בלבד שמותר, אלא הקב"ה מבקש: "בחנוני נא בזאת"¹¹³, שכאשר יביאו חלה אל בית הכהן, אזי יראו שדבר זה יביא "ברכה אל ביתך" — כמו בנוגע לצדקה, כמובא הדין בשו"ע יו"ד¹¹⁴, שבענין הצדקה יכולים לנסות ולבחון את הקב"ה.

וענין זה מתחיל מצדקה ברוחניות, שעל ידה נעשה קירוב ואחדות בין בני"י — בדוגמת מ"ש בנוגע למ"ת: "ויחן שם ישראל נגד ההר"¹¹⁵, "ויחן" לשון יחיד¹¹⁶, וטעם הדבר — כיון שחני' זו היתה "נגד ההר"¹¹⁷, שעמדו לפני הר סיני, שבו קיבלו את התורה עד סוף כל הדורות, ולכן נעשה עי"ז "ויחן" לשון יחיד — שכל בני"י, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך" ו"שואב מימך"¹¹⁸ מתאחדים ונעשים "עם אחד"¹¹⁹, מאז שנעשה לעם בזמן מ"ת ועד סוף כל הדורות.

ו"עם אחד" זה — ע"י תורה אחת, שניתנה מה' אחד — פועל בכל העולם היעוד¹²⁰ "והי' הוי' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' הוי' אחד ושמו אחד", כפי שיהי' נראה בגלוי, בביאת משיח צדקנו, ובעגלא דידן.

* * *

(116) מכילתא ופרש"י עה"פ.

(117) ראה פרשב"ם עה"פ.

(118) ר"פ נצבים.

(119) אסתר ג, ח. ועוד.

(120) זכרי' יד, ט.

(111) בחוקתי כו, כו.

(112) לקו"ת בחוקתי מח, ג.

(113) מלאכי ג, יו"ד. וראה תענית ט,

רע"א.

(114) סרמ"ז ס"ד (ברמ"א).

(115) יתרו יט, ב.

כ. בנוגע לסדר הדברים במשנה שבסוף מסכתא חלה,

— שתחילה מדובר אודות הבאת חלות [ובזה גופא מסופר תחילה ש"הביא חלות (סתם) .. ולא קבלו ממנו", ואח"כ סיפור נוסף ש"הביא חלותיהן מאלכסנדריא ולא קבלו מהם", וכפי שמתעכבים על זה: מהו הצורך בשני הסיפורים¹²¹], ואח"כ אודות הבאת ביכורים, ואח"כ אודות בכורות, ואח"כ אודות ביכורי יין ושמן (שלכאורה מפסיקה המשנה בכורות בין שני ענינים של ביכורים, כנ"ל ס"ד), ואח"כ אודות הבאת בניו ובני ביתו —

יש להוסיף ולבאר, שזהו בהתאם לסדר והמשך הדברים בחיי האדם:

לכל לראש — ענין החלה, כי, נוסף לכך שצריך להזכירו תחילה בגלל שזוהי הסוגיא והמסכתא של חלה, הנה גם בחיי האדם הרי זה ענין הכרחי, והיינו, שעוד לפני שישנו הענין דביכורים, שבאים רק ממקומות מובחרים (כפי שנתבאר אח"כ במסכת ביכורים¹²² מהיכן מביאים ביכורים), צ"ל הענין של חלה, שהו"ע של לחם, ש"לחם לבב אנוש יסעד", ולכן נזכר במשנה בראשונה.

כא. ובזה גופא מבארת המשנה פרטי הדינים ש"לא קבלו" — בשני אופנים:

בבבא הא', "הביא חלות (לא "חלותיו", אלא "חלות" סתם, היינו, בתור שליח של מישהו אחר) .. ולא קבלו" — שטעם הדבר הוא בגלל שהחלות הם מחוץ לארץ, שאוירה וגושה מטמא¹²³, והיינו לפי שמצות חלה היא לאחרי ש"מקשקשת עיסתה במים" (כנ"ל ס"ד), כך, שישנו כבר הכשר טומאה ע"י המים.

[ועפ"ז מתרצים¹²⁴ מדוע מספרת המשנה רק אודות הבאת חלה, ולא אודות הבאת תרומה, שקודמת לחלה — שהרי תרומה צריך להפריש מהחטים עוד בהיותם בכרי, בקופה, והיינו, שעוד לפני שטוחנים אותם ועושים מהם קמח, ועאכו"כ לפני עירוב הקמח במים, ישנו כבר החיוב דתרומה, ואעפ"כ לא נתפרש במשנה אודות הבאת תרומה, וא' הביאורים בזה — דכיון שהבאת התרומה יכולה להיות עוד לפני שהחטים נעשו

(122) פ"א מ"ג"י"ד.

(123) גיטין ח, ב. וש"נ.

(124) ראה אמונת יוסף שם (ד"ה ניתאי

איש תקוע).

(121) ראה פ"י הר"ש שירילי"ו — הובא

במלאכת שלמה על המשנה. וראה גם שיחת י"ג

תשרי ס"י (לקמן ס"ע 80 ואילך). שיחת שבת

חוהמ"ס ס"ד ואילך (לקמן ע' 110 ואילך).

מוכשרים לטומאה ע"י מים, לא צריכה המשנה לספר שקיבלו מהם; משא"כ חלות, שכבר באו במגע עם מים והוכשרו לטומאה, לא קבלו מהם].

ובבבא הב', "הביאו חלותיהן" — שבזה יש חידוש שגם כשהביאו החלות שלהם לא קיבלו מהם:

בנוגע לסיבה שלא קבלו, יש טעם נוסף — לא בגלל הטומאה (שהרי אינה טומאה ברורה, ובלשון הרמב"ם¹²⁵: "שלא נטמאה בטומאה מפורסמת, אלא בעפר חוצה לארץ ואין כל אדם יודע בזאת הטומאה כו'"), אלא בגלל החשש שיזיק הדבר לישוב ארץ ישראל, כדאיתא בירושלמי³⁰ שחוששין שמא יהיו הכהנים מרדפין אחרי' ויצאו לחוצה לארץ.

ובזה יש חילוק אם שולחים שליח להביא החלות, או שמביאים החלות בעצמם — שכאשר טורחים לבוא מחוץ לארץ לארץ ישראל כדי להביא את החלות בעצמם (ולא מסתפקים לשלחם ע"י שליח), אזי רואים שארץ ישראל חביבה אצלם, ולכן אין חשש שהדבר יזיק לישוב ארץ ישראל.

וזהו החידוש בבבא הב', שאע"פ ש"הביאו חלותיהן" — לא ע"י שליח, אלא הביאו בעצמם את החלות שלהם — אעפ"כ "לא קבלו מהם".

כב. ולאחרי הענין דהבאת חלה, שהוא דבר הכרחי (כנ"ל), מבארת המשנה ענין נעלה יותר — הבאת ביכורים, שזהו "מראשית כל פרי האדמה"¹²⁶, היינו, שכבר הגיע להמובחר שבפרי האדמה.

ולאח"ז מבארת המשנה בנוגע ל"בכורות", "בכורות בקרך וצאנך"¹²⁷ — ממין החי, ומה גם שבהמה היא דבר הכרחי בארץ ישראל, ועד שיש דין שנחשבת כמו חייו של אדם, ועד כדי כך, שלפני שהאדם אוכל בעצמו, צריך ליתן מאכל לבהמתו (כמבואר בפוסקים¹²⁸).

ולאח"ז מבארת המשנה בנוגע ל"ביכורי יין ושמן", שזהו ענין נעלה יותר מכל הענינים שנזכרו לפנ"ז — שלא זו בלבד שמביאים לביהמ"ק מה שצמח מפרי האדמה, כמו חלה, מחטה ושעורה, שצריך רק לטחון אותם ולעשות מהם קמת, ולערב במים, וכן ביכורים, שצריך רק

(128) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סקס"ז

ס"ט. וש"נ.

(125) בפיהמ"ש כאן.

(126) תבוא כו, ב.

(127) פ' ראה יב, יז. ועוד.

לקשור עליו גמי ולומר הרי זה ביכורים¹²⁹, ללא צורך ביגיעה נוספת (מלבד היגיעה שלפנ"ז בזריעה וכו'), ועד"ז בנוגע ל"בכורות" (בקרן וצאנך), שאין בזה תפיסת ידי אדם, אלא עוד זאת, שמוסיף להתייגע עם הענבים והזיתים, לסחוט אותם ולעשות מהם יין ושמן, כדי להביא ביכורי יין ושמן.

נכלומר: הסיבה לכך ש"ביכורי יין ושמן" נזכרו (לא ביחד עם "ביכורים", אלא) לאחרי "בכורות" היא — לא רק בגלל הצורך לסיים ב"יוסף הכהן" ש"העלה את בניו ובני ביתו לעשות פסח קטן בירושלים" (כנ"ל ס"ד), אלא מצד ענינם של ביכורי יין ושמן עצמם, שבגלל היגיעה שבדבר הרי זה ענין נעלה יותר מאשר בכורות].

ונוסף על ההשתדלות הנ"ל שהיא בנוגע לנכסיו — מוסיפה המשנה גם בנוגע לבני הבית: "אף הוא העלה את בניו ובני ביתו לעשות פסח קטן בירושלים".

ועפ"ז מובן סדר הדברים שבמשנה — שזהו על הסדר שיהודי הולך בעבודתו בארץ ישראל, "ארץ זבת חלב ודבש"¹³⁰, "תחת גפנו ותחת תאנתו"¹³¹, ב"משק" שבבעלותו, שתחילה יש לו "חלות", ואח"כ "ביכורים", ואח"כ "בכורות" (בקרן וצאנך), ואח"כ "ביכורי יין ושמן", ואח"כ מביא גם בניו ובני ביתו כו'.

כג. ובכל ענינים אלו אומרת המשנה ש"לא קבלו ממנו", "לא קבלו מהם", ועד לסיום הדבר: "והחזירוהו", וטעם הדבר — "שלא יקבע הדבר חובה".

והיינו, שאע"פ שכוונתו היתה רצוי', הרי אדרבה, כמבואר בירושלמי³⁰ שכיון ש"שהדבר מסויים" (שקשור עם אדם חשוב כו') יש לחשוש ש"שמה יקבע הדבר חובה", ויחשבו שנשים וקטנים צריכים לילך ולעשות פסח שני בירושלים, ולכן הוצרכו לשלול זאת עי"ז ש"החזירוהו".

והענין בזה — דלכאורה מה איכפת שנשים וקטנים ילכו לעשות פסח קטן בירושלים?

ובכן: מבואר בכ"מ¹³² שהענין ד"לא תגרעו" הובא בתורה בהמשך ולאחרי "לא תוסיפו"¹³³. וההסברה בזה, שזהו לפי שאין מציאות כזו

(131) מלכים-א ה, ה.

(132) ראה כלי יקר ואתחנן ד, ב. ועוד.

(133) ואתחנן שם.

(129) ביכורים רפ"ג. הובא בפרש"י תבוא

שם.

(130) תבוא שם, טו.

שיהודי יתחיל מ"לא תגרעו", כיון שכל יהודי רוצה לעבוד את הקב"ה; יכול רק להיות שיהי' אצלו הענין ד"תוסיפו". ולכאורה, מה בכך שיוסיף? — אך איתא בספרי מוסר, שלאחרי שמתחילים עם ענין של הוספה, אזי בא הצד שכנגד ומתחיל לטעון: הנך רואה שיש לך שכל טוב, והא ראי', שהוספת בתורה, וכיון שכן, יכול אתה לסמוך על שכלך גם במקום שצריך לגרוע!

ועד כדי כך — כפי שאירע בנוגע לעץ הדעת, שכיון שחווה "הוסיפה על הציווי (שהציווי הי' רק "לא תאכלו ממנו", והיא הוסיפה ואמרה "ולא תגעו בו"), לפיכך באה לידי גרעון"¹³⁴.

כד. ועפ"ז יש לומר הסבר על דבר פלא הקשור עם הענין ד"הקהל" שבשנה זו:

כתיב¹³⁵ "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות .. הקהל את העם וגו'". אבל בזמן הזה לא מקיימים מצות הקהל — אם בגלל שאין מלך בישראל, או בגלל שאין כל יושבי' עלי', או בגלל שאין מנין השמיטות והיובלות וכו' [אע"פ שהלשון בספר החינוך¹³⁶ הוא ש"נוהגת מצוה זו בזמן שישראל על אדמתך", שהפירוש הפשוט בזה (וכן משמע גם מדברי הרמב"ם) שאין צורך שיהיו "כל יושבי' עלי"¹³⁷, וכמו"כ אין צורך בענין היובל, אלא די בענין השמיטה בלבד], כמבואר באחרונים¹³⁸ הטעם שמצות הקהל אינה בתקפה תמיד.

אך עדיין אינו מובן (כמובא באחרונים¹³⁹): היתכן שלא עושים זכר להקהל לאחר כל שמיטה, בה בשעה שיש שמיטת כספים אפילו בחוץ-לארץ, ושמיטת קרקעות בארץ-ישראל (מן התורה או מדרבנן)¹⁴⁰, ואעפ"כ לא עושים זכר להקהל (כמו בכמה ענינים שבהם עושים "זכר למקדש"¹⁴¹) — שהרי לא מצינו בראשונים, ועאכו"כ בש"ס ומדרשים (בנוגע לזמן התנאים והאמוראים), שעשו זכר להקהל?

ויש לומר א' הביאורים בזה — ע"פ דברי הירושלמי הנ"ל (סכ"ג) שכיון ש"הדבר מסויים" יש לחשוש "שמא יקבע הדבר חובה", ולכן

(134) ראה גם תו"מ חמ"ח ע' 197 ואילך. וש"נ.

(134) בראשית ג, ג ובפרש"י.

(135) וילך לא, יו"ד-יב.

(140) ראה גם שיחת וא"ו תשרי דאשתקד

(136) מצוה תריב.

סי"ח (תו"מ ח"ע ע' 29). וש"נ.

(137) ערכין לב, סע"ב. רמב"ם הל'

(141) ראה אנציק' תלמודית (כרך ג) ערך

שמיטה יובל פ"י ה"ח.

ביהמ"ק זכר למקדש (ע' רמ ואילך). וש"נ.

(138) ראה אנציק' תלמודית (כרך י) ערך

הקהל בתחלתו (ע' תמד). וש"נ.

הוצרכו לשלול את הענין ד"לא תוסיפו", כדי שלא יהיו מזה ענינים בלתי רצויים ("לא תגרעו"), ועד"ז בנוגע לענין ד"הקהל", שהוא דבר שיש לו קביעות, שחוזר ונשנה כל שבע שנים — כיון שראו שזהו ענין ערב ביותר ("זייער אַ געשמאַקער"), שההוספה בו יכולה להביא לידי גרעון, הוצרכו לשלול זאת.

כה. אמנם, במה דברים אמורים — כשמדובר אודות "זכר למקדש" בנוגע לענין של מעשה, משא"כ בנוגע לענין של מוסר והוראה רוחנית שיש במצוה זו.

וכמו בנוגע לענין הקרבנות, שאסור שיהי' בזה ענין של מעשה [ועד כדי כך, שבנוגע ל"זרוע" שמניחים בקערה בפסח זכר לפסח, הנה אף שנוהגין לקחת חלק מצואר עוף שאינו ראוי לקרבן (תרנגול, ולא תור או בן יונה), מ"מ, ידועה הוראת רבותינו נשיאינו¹⁴² שיש להסיר כמעט כל הבשר מעל עצמות ה"זרוע", בתור הרחקה, שלא יהא כל דמיון לקרבן פסח], משא"כ בנוגע לענין הקרבנות ברוחניות, הנה לא זו בלבד שצ"ל ענין של זכרון, אלא צ"ל הענין ד"ונשלמה פרים שפתינו"¹⁴³, ע"י התפלות ש"כנגד תמידין תקנום"¹⁴⁴, שלכן, ג"פ ביום צריך להתפלל, ולומר ולחשוב שזהו במקום קרבן!

ועד"ז בנוגע לענינה הרוחני של מצות "הקהל", שהכוונה בזה היא "למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו גו' (ומזה יבואו לתכלית) לעשות את כל דברי התורה הזאת"¹³⁵ — הרי זה ענין שצ"ל בכל יום ויום, וביתר שאת וביתר עוז בבוא שנת הקהל, ובפרט בתור הכנה לחג הסוכות, ולכן יש להזכיר זאת מתוך "שטורעם", ולזרו ולהדגיש שענין זה צריך להיות אצל אנשים נשים וטף, וללא חילוק, באופן ד"הקהל את העם", עם אחד שנעשה מציאות אחת וקהל אחד.

ויה"ר שזו תהי' הכנה קרובה והקדמה בפועל לקיום היעוד¹⁴⁵ "קהל גדול ישובו הנה", בקרוב ממש, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

* * *

כו. בתור מאמר המוסגר, הנה כאן המקום להסביר עכ"פ בקיצור בנוגע להמדובר בהתוועדות דר"ה, כיון שהיו כמה ששאלו על זה:

(144) ברכות כו, א"ב.

(145) ירמ' לא, ז.

(142) ראה ת"מ חנו" ס"ע 71. וש"נ.

(143) הושע יד, ג.

דובר¹⁴⁶ אודות הימים שבין ר"ה ויוהכ"פ, שלהיותם שבעה ימים רצופים יש ביניהם כל שבעת ימי השבוע, שבכל אחד מהם מתקנים יום זה בכל השבועות של השנה שעברה, כמ"ש בסידור האריז"ל¹⁴⁷, ש"אם חל יום ראשון מז' ימי התשובה ביום א' דשבת, מתכפרים לו כל עוונותיו שחטא ביום א' דשבת וכו'".

[ובהקדמה — שאע"פ שבר"ה, ועוד לפני"ז, בחודש אלול, פעלו כבר שלימות בימים שבועות וחדשים שלפני"ז, אעפ"כ, רצונו של הקב"ה שיהיו עוד שבעה ימים לאחרי ר"ה שבהם יוכלו להוסיף ולתקן כו'. וכמובן גם מזה שלאחרי שבעת הימים באה התשובה דיוהכ"פ על השנה שעברה, ולכאורה אינו מובן: כיון שכבר נתתקנו כל שבעת ימי השבוע של השנה שעברה, מה יש להוסיף ולפעול ביוהכ"פ? — ועכצ"ל, שעדיין יש מה לעשות ("מ'הָאָט נַאָךְ עַפְעַס וּוְאָס צו טַאָן...").]

ועל זה נשאלה השאלה, שלפלא שבסידור האריז"ל נקט דוגמא ש"חל יום ראשון מז' ימי התשובה ביום א' דשבת", בה בשעה שישנו הסימן "לא אד"ו ראש"¹⁴⁸, וכיון שיום א' דר"ה לא יחול ביום ו', לא יתכן מציאות שהיום הראשון שלאחרי ר"ה יהי יום א' בשבוע (ודוחק לתרץ שהדוגמא שבסידור האריז"ל היא בנוגע לזמן שביהמ"ק הי' קיים, כשהיו מקדשים החדשים ע"פ הראי', מבלי להתחשב בסימן ד"לא אד"ו ראש").

ועל זה נתבאר, שי"ל בדא"פ, שהדוגמא שבסידור האריז"ל היא מהפעם הראשונה של עשרת ימי תשובה (שזהו דבר המסתבר בשכל להביא דוגמא מהפעם הראשונה) — מיד לאחרי ר"ה הראשון, יום ברוא אדה"ר, שנברא ביום ששי, ועפ"ז נמצא שהיום הראשון משבעת הימים שבין ר"ה ליוהכ"פ הוא יום א' בשבוע.

ועל זה שאלו קושיא שלכאורה היא קושיא גדולה ביותר: בזמן אדה"ר הי' ר"ה רק יום אחד, וא"כ, התחלת הימים שבין ר"ה ליוהכ"פ היתה ביום השבת (שהי' כבר לאחרי ר"ה), ולא ביום ראשון?

ובכן, לכל לראש רואים כאן שמרוב התפעלות לא שמים לב ל"קלאָץ-קושיא" — שהרי הקושיא היא גדולה יותר: כיון שאצל אדה"ר

(148) רמב"ם ה'ל' קידוה"ח רפ"ז. טושו"ע אור"ח סתכ"ח.

(146) שיחת יום ב' דר"ה ס"ד ואילך
(לעיל ע' 11 ואילך).
(147) עשי"ת.

הי' ר"ה יום אחד*, נמצא, שבין ר"ה ליוהכ"פ יש שמונה ימים, ולא שבעה ימים, כך, שכל החשבון (אודות תיקון שבעת ימי השבוע) אינו מחוור, דא"כ, מה עושים עם יום השמיני?!

ואדרבה: לא רק אצל אדה"ר, אלא במשך כל הזמן שקידשו החדשים ע"פ הראי' (שלדעת כמה הי' זה גם משך זמן משחרב ביהמ"ק¹⁵¹), הנה מלבד השנים שבהם אירע ש"באו עדים מן המנחה ולמעלה" (לאחרי ש"התקינו שלא יהיו מקבלין אלא עד המנחה", בגלל ש"פעם אחת נשתהו העדים מלבוא ונתקלקלו הלויים בשיר"), שאז "נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש"¹⁵² (ב' ימים ר"ה) — הי' ר"ה יום אחד; וכיון שיום אחד זה הוא ר"ח תשרי, ויוהכ"פ הוא "בעשור לחודש"¹⁵³, נמצא, שע"ד הרגיל יש בין ר"ה ליוהכ"פ (לא שבעה ימים, אלא) שמונה ימים!

כז. אך הביאור בדבר — פשוט:

כיון שרצונו של הקב"ה שבעשי"ת תהי' אפשרות ליהודי לתקן את כל ימי השבוע שבשנה שלפנ"ז, בהכרח שיהיו בהם לכל"הפחות שבעה ימים (כל שבעת ימי השבוע). אך יתכן גם שיהי' יום נוסף, יום שמיני, אלא שזהו ענין בפ"ע, שניתוסף מטעם הידוע ליוצרו (ע"ד הלשון בתניא¹⁵⁴), ואינו שייך לענין המבואר בסידור האריז"ל שהקב"ה קבע את הסדר של עשי"ת באופן שיהיו תמיד שבעה ימים רצופים, כדי שיוכלו לתקן את כל שבעת ימי השבוע שבשבועות וחדשים שלפנ"ז.

ועתה נשאלת השאלה: כשישנם שמונה ימים, אימתי הם שבעת הימים שבהם מתקנים את כל שבעת ימי השבוע — מתחילה או לבסוף? ובכן:

כיון שתמיד יש שבעה ימים רצופים לפני יוהכ"פ — הרי ענין זה

(* במענה לא' ששאל שאצל אדה"ר הי' יום הששי ויום הש"ק יומא חדא אריכתא — השיב כ"ק אדמו"ר שליט"א:

אאפ"ל כך — כיון שיום השבת הי' שבת שובה אצלו כמחז"ל¹⁴⁹ (הוזכר בהתוועדות¹⁵⁰).

149) ראה ב"ר ספכ"ב. שופר פ"ב ה"ט. וראה גם בארוכה —
 150) שיחת ש"פ האזינו, שבת שובה ס"ג התוועדויות תשמ"ה ח"א ע' 466 ואילך. וש"נ.
 151) ר"ה ל, ב (במשנה). (לעיל ע' 22).
 152) אמור כג, כז. פינחס כט, ז.
 153) ראה ר"ן, ריטב"א ו"מלחמת ה"י
 154) שעהיחווה"א ספ"ז (פד, ב). להרמב"ן — ר"ה רפ"ד. מגיד משנה הלי'

הוא "תדיר", בגלל התקנה התדירה שבכל שנה ושנה בהכרח שיוכלו למלא את החסרונות או את העדר השלימות של שבעת ימי השבוע שבשנה שלפנ"ז; ואילו כשניתוסף יום שמיני — הרי זה מצד ר"ה, בגלל שהי' רק יום אחד.

ומזה מובן, שגם בשנה שר"ה הוא יום אחד — שבעת הימים הם השבעה ימים שלפני יוהכ"פ (כמו בשנה שר"ה הוא ב' ימים).

והענין בזה — שכללות ענינם של שבעת הימים הרצופים שבעשי"ת הו"ע התשובה, והרי ענין התשובה הוא ענינו של יוהכ"פ, שהוא "זמן תשובה". קץ מחילה וסליחה¹⁵⁵, ואילו ר"ה, עם היותו מעשי"ת, הנה בפרטיות יותר ענינו של ר"ה הוא "תמליכוני עליכם"¹⁵⁶, או "יום הזכרון"¹⁵⁷. ולכן מסתבר ע"פ שכל לומר בפשטות ששבעת הימים צריכים להיות בסמיכות ליוהכ"פ שהוא יום התשובה — בבחינת מסמך תשובה לתשובה (ע"ד "מסמך גאולה לגאולה"¹⁵⁸), ולא נוגע כאן הסמיכות לר"ה, שעיקר ענינו הוא (לא ענין התשובה, אלא) "יום הזכרון".

ועפ"ז מובן גם בנוגע לאדה"ר — שאין לומר ששבעת הימים התחילו אצלו מיד בשבת שלמחרת בריאתו ביום הששי, כיון שאז ישאר יום נוסף עד העשור לחודש, שיהי' הפסק בין התשובה של שבעת הימים לתשובה דיוהכ"פ, אלא שבעת הימים היו אצלו שבעת הימים הסמוכים ליוהכ"פ, כך שהתחלתם היתה מיום א' בשבוע.

עד כאן — המאמר המוסגר.

כח. ועתה יש להזכיר גם אודות פרשת השבוע (ובפרט ע"פ תקנת חת"ת הידועה) — פרשת "וזאת הברכה":

אע"פ שבסדרה זו יש כו"כ ענינים, הרי כללות ענינה הו"ע הברכה, כמדובר כמ"פ ש"שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש"¹⁵⁹ מורה על תוכן הענין.

והענין בזה — שסיום התורה הוא בברכה לכל אחד מישראל ולכל בני, ו"אין מקרא יוצא מידי פשוטו"¹⁶⁰ — כל הענינים שנאמרו בסדרה בפשטות.

וש"נ) — גם בברכת הדלקת נר יו"ט דר"ה).

(158) מגילה ו, סע"ב.

(159) תניא שעהיוה"א פ"א.

(160) שבת סג, א. וש"נ.

(155) רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ז.

(156) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

(157) כן נק' בתפלות ובקידוש דר"ה

(ולפי נוסח חב"ד (ראה אג"ק חל"א ע' כב).

ולהעיר גם מהמבואר בחסידות — בדרושי אדמו"ר האמצעי בסידור בד"ה להבין ענין תק"ש ע"פ כוונת הבעש"ט ז"ל¹⁶¹ — אודות גודל מעלת ברכת משה בריבוי כו', גם לגבי הברכות של אברהם ושל יעקב (אם כי "לא כיצחק", שזהו מה שממשיכים בר"ה כו').

ובענין זה ניתוסף דבר פלא:

ברכת יצחק ועד"ז ברכת יעקב — קורין בתורה בעיקר בשבת; ואילו הברכות ד"וזאת הברכה" — לא קורין בשבת, אלא בימים שבין שבת לשבת, בימי החול, ובעיקר ביו"ט (בשמח"ת) שמותר במלאכת אוכל נפש וכו'. וכמו בשנה זו, שמיד לאחר קריאת פרשת האזינו בשבת שובה, מתחילים ללמוד בשיעורי חת"ת (חומש עם פירוש רש"י וכו') פרשת "וזאת הברכה", עד שמח"ת שבו קורין בתורה כל הפרשה, אבל לא קורין פרשת "וזאת הברכה" בשבתות שבינתיים — השבת דיוהכ"פ, והשבת דחג הסוכות.

וענין זה מורה על הפלאה יתירה — שהמשכת הברכה היא לא רק בענינים של שבת, אלא גם כפי שכל אחד נמצא "תחת גפנו ותחת תאנתו"¹⁶¹, בעובדין דחול, נמשכת וחלה הברכה במילואה; וכיון שברכה זו נמשכת למטה מטה יותר — הרי היא באה ממקום גבוה יותר¹⁶².

והעיקר — כאמור, ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו", שיתברכו "ממגד שמים מטל ומתהום רובצת תחת"¹⁶³ (כמ"ש בשיעור של יום שלישי בשבוע), ובכל הברכות "אשר ברך משה", רעיא מהימנא, "עד הים האחרון"¹⁶⁴ — עד היום האחרון (כפירוש הספרי¹⁶⁵), עד סוף כל הדורות.

ובלשון הידוע¹⁶⁶: "עמדו הכן כולכם" לקבל ברכת "ממגד שמים מטל ומתהום רובצת תחת" — בנוגע לחתימה וגמר חתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, ועד לבני חיי ומזוני רויחי כפשוטו, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"¹⁶⁷.

* * *

כט. כרגיל בכל שנה¹⁶⁸ — תערך גם "מגבית", וכל אחד יתן כפי

161) בסופו (רמז, ב [שסא, ד]).

162) ראה לקו"ת ראה יט, ג. ובכ"מ.

163) ברכה לג, יג.

164) שם לר, ב.

165) הובא בפרש"י עה"פ.

166) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ריש

ע' רעט. וש"נ.

167) נוסח ברכה הג' דברה"ז.

168) ראה גם שיחת וא"ו תשרי דאשתקד

בסופה (תו"מ ח"ע ס"ע 39 ואילך). וש"נ.

נדבת לבו הטהור, ובכסף זה ישתמשו עבור החזקת בנות ישראל (ע"י הלוואות וכו') שרצונן להשלים או להמשיך או להתחיל בחינוך על יסודי התורה והמצוה, ובפרט אלו שאח"כ ינצלו זאת גם עבור תועלת הרבים. וכיון שנמצאים כבר לאחרי חצות לילה, הרי עכשיו זמן מוכשר לענין של צדקה, ולא כמו הזמן שלפני חצות שיש מקום לשקוט, בגלל מ"ש בכתבי האריז"ל¹⁶⁹ שלא ליתן צדקה בלילה.

וכפי שסיפרתי פעם¹⁷⁰ לכ"ק מו"ח אדמו"ר, שהיתה לי עגמת-נפש באותו יום, שבהיותי בביהכנ"ס, שלשלתי מטבעות לקופת-הצדקה לאחרי מעריב (לאחרי משך זמן שלא היתה לי הזדמנות ליתן צדקה), ונגש אלי יהודי ואמר בפליאה גדולה: היתכן, הרי איתא בכתבי האריז"ל שבליילה לא נותנים צדקה. וחייך כ"ק מו"ח אדמו"ר ואמר: מסתמא יהודי הנ"ל לא נתן צדקה גם ביום!...

ובכל אופן, אם צריך שיהי ענין שעליו צריך לשוב בתשובה מעומקא דליבא במשך עשיית — הלוואי שלא יהי זה דבר חמור יותר מאשר נתינת צדקה בלילה!

ועכ"פ עכשיו, לאחרי חצות לילה, ששייך כבר ל"ויהי בוקר" — הנה כיון שמחצות לילה מתחילה ספירת המלכות להיות יותר בקו הרחמים¹⁷¹, הרי זה הזמן המתאים בנוגע ל"מגבית" הנ"ל. וכל הרוצה יכול ליתן גם שמו ושם אמו, להזכירו למילוי משאלות לבבו לטובה.

ויה"ר שצדקה זו וכל הצדקות ינוצלו באופן טוב ומוצלח, וזו תהי הכנה קרובה לקיום היעוד — מקרא מלא אמר הכתוב — "אפס כי לא יהי' בך אביון"¹⁷², כפי שיהי' בביאת משיח צדקנו, ואז יקיימו מצות גמילות חסדים שהיא "בין לעניים בין לעשירים" (אלא ש"עני ועשיר עני קודם", כדאיתא במכילתא¹⁷³), שלכן, "גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה"¹⁷⁴.

(ואח"כ אמר:)

(169) ראה נגיד ומצוה (בתפלת שחרית).
 (170) כרך ב) תכג, ב ואילך. וש"נ.
 (171) פ' ראה טו, ד. וראה ספרי ופרש"י
 עה"פ. סנהדרין סד, ב. זח"ג קכה, א
 (ברע"מ). עבוה"ק ח"ב פל"ח (הובא באג"ק
 ח"כ ריש ע' קנב).
 (172) משפטים כב, כד.
 (173) סוכה מט, ב.
 (174) ראה נגיד ומצוה (בתפלת שחרית).
 ע"פ ח"ט פ"א. וראה גם תו"מ ח"ע ריש
 ע' 120. וש"נ.
 (170) ראה גם תו"מ חכ"א ס"ע 272
 ואילך. וש"נ.
 (171) ראה אוה"ת לך לך עה, א ואילך

מסתמא יחלקו את הפתקאות, וכל הרוצה ירשום את שמו, ויתן כפי נדבת לבו הטהור, או שיתחייב ליתן ואח"כ יקיים את ההתחייבות בשמחה ובטוב לבב.

ויה"ר שהתוועדות זו שנערכת באסיפת עם (בלי עין-הרע) יותר מאשר ע"ד הרגיל — תוסיף בענין "ברוב עם הדרת מלך"¹⁷⁵ של מלך מלכי המלכים הקב"ה¹⁷⁶, והרי ה"הדר" של הקב"ה קשור עם תומ"צ¹⁷⁷, ובפרט עם מצות הצדקה, ש"שקולה כנגד כל המצוות"¹⁰², ו"מביאה גאולה לעולם"¹⁷⁸.

ל. ובקשר עם הענין ד"רוב עם הדרת מלך" — הנה כאן גם המקום להעיר:

מסתמא רוצה כל אחד — וזהו גם הרצון שלי, בתוככי כלל ישראל — שתהי' הזדמנות לפגוש ולדבר עם כל אחד פנים אל פנים ביחידות. אך ענין זה יכול להיות בשני אופנים: או שתהי' הזדמנות זו לכולם, אבל אז יצטרך כל אחד לדבר רק ענין עיקרי, או שיוקדש משך זמן ארוך לכמה, ואילו עבור השאר לא ישאר זמן, שהרי הזמן הוא במדידה והגבלה (אפילו הזמן כפשוטו של עשי"ת והימים שלאח"ז ובמשך כל השנה כולה).

ולכן ההצעה היא שבשעה שידברו פנים אל פנים — יהי' זה רק הזכרת השמות או בקשת ברכה, בכללות או בפרטיות, אבל ללא אריכות, ואילו כל הענינים של שאלות ובירורים וכו' — יהיו בפתקא בפ"ע, ולא באופן שיצטרכו לקרותם ולהשיב עליהם דוקא בשעת מעשה, שאז עלול לקרות שמישהו אחר לא יוכל להיכנס בכלל; משא"כ באופן שהמענה על השאלות יהי' במשך הזמן (ובהשתדלות — בהקדם הזמן), ואילו הכניסה ליחידות תהי' בפשטות, כדברי רבינו נשיאנו כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁷⁹, שכאשר שני יהודים נפגשים, הנה נוסף על התועלת עבור אלו שנפגשים בעצמם, תבוא מזה תועלת עבור יהודי נוסף, או עבור עוד כו"כ יהודים.

ונקודת הדברים:

(175) משלי יד, כח.
 (176) ראה אוה"ת שם עט, סע"ב. ר"פ ש"ל. ח"י ע' קצג. ח"א ס"ע רלט. התוועדות תשמ"ו ח"ב ע' 213. תשמ"ח ח"ב ריש ע' 307. ע' 340. ועוד.

(177) ראה אנציק' תלמודית (כרך ד) ערך ברוב עם (ע' קצה ואילך). וש"נ.
 (178) ראה גם אג"ק ח"ח ריש ע' קצ. ס"ע בלק.
 (179) ראה אנציק' תלמודית (כרך ד) ערך ברוב עם (ע' קצה ואילך). וש"נ.

בעזר ה' ידברו מסתמא פנים אל פנים ביחידות עם כל אחד ואחת, באופן שתהי' רק הזכרת השמות, או בקשה להזכיר על הציון לברכה וכו', ויהי' זה מועט מחזיק את המרובה.

וכל עניני שאלות ואריכות — יהיו בכתב ובגליון בפ"ע, שישתדלו לענות עליהם במשך הזמן, אם באופן שיספיקו לענות עוד לפני שנוסעים בחזרה, או באופן שישלחו את המענה לאחר הנסיעה במקום גשמי,

— שגם אז נשארים יהודים בהתקשרות אחד עם השני ועם כל עם ישראל, כיון שגשמיות אינה מפסיקה ברוחניות, ועאכו"כ שאין זה מפסיק בשנה שעלי' נאמר¹³⁵ "הקהל את העם האנשים והנשים והטף" (ובפרט כשזה קשור עם) "לעשות את כל דברי התורה הזאת" — ובהמשך לפגישה זו — לחזור ולהפגש מתוך שמחה וטוב לבב.

ובנקודה הפנימית והעיקרית — לילך בקרוב ממש כולם יחד ו"קהל גדול"¹⁴⁵ לקבל פני משיח צדקנו, שיוליכנו קוממיות לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"¹⁸⁰, ולראות שם את ביהמ"ק השלישי והנצחי על מכונו, ולערוך שם מצות הקהל כפשוטה, בשמחה וטוב לבב.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה שה"מנגנים" שבאו מאחורי מסך הברזל יתדברו ביניהם וינגנו איזה ניגון משם (וניגנו הניגון "ניע באיוס יא — ניעט ניעט").

אח"כ הורה שיבחרו ניגון עבור הילדים שלפני בר-מצוה, באמרו, שלאחרונה מתעסקים במיוחד עמהם, ולכן ינגנו הילדים ניגון, ומסתמא גם הגדולים יעזרו להם (וא' הילדים התחיל לנגן הניגון "בך ה' חסיתי").

אח"כ צוה לנגן הניגון "אבינו מלכנו", ואח"כ ניגן בעצמו הניגון "צמאה לך נפשי", ואח"כ צוה לנגן "ושמחת בחגך".

טרם צאתו התחיל לנגן "ושמחת בחגך".

